

Bydgoszcz 15-11-2023

Prof. Maciej Światała

Wydział Architektury

Akademii Sztuk Pięknych w Gdańsku

Recenzja rozprawy doktorskiej *Przestrzeń dla zagubionych*

***zmysłów. Projektowanie wnętrz dla osób z ASD.* mgr Marty Brennenstuhl-Bludnik sporządzonej pod opieką prof. dr. hab. Janusza Stankowskiego oraz promotora pomocniczego dr Emilii Cieśli Jarzębowskiej, przedłożonej na Uniwersytecie Artystycznym im. Magdaleny Abakanowicz w Poznaniu**

Recenzję sporządzono na podstawie otrzymanych materiałów w postaci trzech tomów wydawnictwa albumowego, życiorysu, wykazu wystaw, wykazu prowadzonych badań artystycznych oraz nośnika cyfrowego zawierającego wszystkie niezbędne dokumenty w tym portfolio artystyczne i dydaktyczne Kandydatki oraz streszczenie rozprawy.

Sylwetka Kandydatki

Pani mgr Marta Brennenstuhl-Bludnik jest absolwentką kierunku Architektura i Wzornictwo prowadzonego na Akademii Sztuk Pięknych w Poznaniu. Po ukończeniu studiów licencjackich rozpoczęła studia drugiego stopnia w pracowni prof. Janusza Stankowskiego, które ukończyła w 2012 roku projektem dyplomowym zakwalifikowanym do konkursu *Najlepsze Dyplomy Projektowe*. Po ukończeniu studiów Kandydatka specjalizowała się w zakresie technik projektowania oraz utrzymywała związek z macierzystą Uczelnią, początkowo w formie zatrudnienia w postaci godzin zleconych, od 2017 r. na stałym etacie pracownika laboratorium, a od 2021 roku jako asystentka w II Pracowni Architektury Wnętrz prowadzonej przez prof. Weronikę Węclawską-Lipowicz. Dla oceny przedłożonej pracy doktorskiej znaczenie ma szeroko zakrojony obszar działania twórczego Kandydatki. Poza działalnością

projektową, obejmującą wnętrza biurowe i mieszkaniowe oraz zadania wystawiennicze, Pani Marta z dużym powodzeniem zajmuje się projektowaniem z zakresu wzornictwa związanego z terapią osób dotkniętych autyzmem. Ta ostatnia dziedzina szczególnie jest związana z tematem pracy doktorskiej. Portfolio dorobku projektowego, jak i cały zestaw wydawnictw towarzyszący doktoratowi zostały starannie przygotowane pod względem edycji graficznej i czytelności zawartych treści. Należy zauważyć, że prezentowane wnętrza publiczne są wizualizacjami, a nie fotografiami zrealizowanych projektów. Na uwagę zasługuje ostatnia chronologicznie pozycja z 2022 roku - propozycja gabinetów rehabilitacyjnych Hortnas Invest, która jak wskazuje Doktorantka, jest efektem zastosowania wyników badań naukowych dotyczących zagadnień omawianych w pracy doktorskiej. Projekt ten poza opisanymi zaletami użytkowymi wydaje się być najbardziej konsekwentnym i spójnym w zakresie rozwiązań plastycznych. Świadczy to o postępującej dojrzałości twórczej Kandydatki, podobnie jak liczny wybór projektów oraz realizacji przestrzeni mieszkalnych udokumentowanych rzeczywistymi fotografiami zamieszkałych wnętrz. Trzeba przyznać, że wspomniany w praktyce zawodowej okres specjalizowania się w cyfrowych technikach prezentacji utrudnia rozróżnienie, co jest wizualizacją, a co rzeczywistością. Należałoby rozważyć także podawanie nazwisk autorów obiektów architektonicznych, w których zostały zaprojektowane wnętrza. Warto zauważyć, że Kandydatka poza projektowaniem wnętrz wielokrotnie uczestniczyła samodzielnie lub w zespołach w wydarzeniach artystycznych również z innych dziedzin sztuk plastycznych, zarówno w wystawach, jak i konferencjach naukowych.

Od roku 2019 Pani Marta prowadziła lub uczestniczyła w czterech programach badawczych, z których trzy dotyczyły bezpośrednio zagadnień doktoratu. Na szczególną uwagę zasługuje subwencionowany przez UAP grant „Hapsi-sensory stimulation forms” 2021. Prototypowane pomoce terapeutyczne zostały zaprezentowane w ramach 17 finału Arte Laguna Prize na wystawie w Weneckim Arsenale. Wspomniane aktywności świadczą, że problemy związane z treścią pracy doktorskiej były tematem refleksji badawczej Kandydatki znacznie wcześniej, niż otwarcie przewodu doktorskiego.

Rozprawa doktorska Część teoretyczna

Obszerna praca doktorska składa się z ośmiu rozdziałów, których porządek jest skrupulatnie przemyślany i prowadzi do podsumowania, które zawiera zestawienia krytycznie opracowanych wniosków badawczych. Wnioski te zostały wykorzystane w oddzielnym albumie nazwanym przez Autorkę część praktyczna- przewodnik.

Po przeczytaniu liczącej 196 stron pracy wydanej w formie starannie zredagowanego albumu muszę stwierdzić, że Doktorantka zmierzyła się z bardzo skomplikowanym problemem, jakim jest analiza od niedawna opracowywanych metod projektowania odpowiadających na niejednoznacznie opisywany problem zdrowotny związany ze spektrum zaburzeń autystycznych. Niezaprzeczalną zaletą doktoratu jest jego aktualność. Większość rozpatrywanego materiału pochodzi z okresu po 2005 roku. Co prawda samo zagadnienie, jak wynika z treści opracowania, jest całkiem nowe. Tym bardziej możliwość krytycznego spojrzenia na bieżące próby odpowiedzi projektantów na wyzwania problemu funkcjonowania osób z ASD wydaje się bardzo interesująca. Chciałbym pochwalić sposób w jaki Doktorantka wprowadza czytelnika w zakres charakterystyki uwarunkowań medycznych i społecznych autyzmu. To niezwykle specyficzne zagadnienie zostało w pierwszych rozdziałach opisane w bardzo przystępny sposób, który nie sprawia trudności w zapoznaniu się z materiałem, szczególnie tym z zakresu neurobiologii i medycyny. Co więcej Pani Marta jasno przedstawia trudności w definiowaniu sprzecznych czasami symptomów chorobowych w obrębie autyzmu, co nie ułatwia konstruowania wytycznych do projektowania. Szczególnie ważne w pracy doktorskiej jest zaakcentowanie również tego, że funkcjonują dwie postawy projektowe odnoszące się do zagadnienia, w jaki sposób odnosić się do przestrzeni dla chorych na ASD. Cytowany na przykład na str. 21 artykuł Christophera N. Henrego dotyczący niepotwierdzonej klinicznie wiarygodności tez projektantów działających w tej dziedzinie, świadczy o właściwym krytycznym podejściu Doktorantki do zagadnienia. Praca doktorska Pani Marty Brennenstuhl-Bludnik w swoim głównym założeniu opiera się na pomysle, aby z braku naszych rodzimych publikacji dokonać analizy światowego dorobku w dziedzinie omawianego projektowania. To jak najbardziej słuszne rozwiązanie, albowiem podjęta tematyka nie jest możliwa do rozwijania bez zaplecza badawczego z zakresu nauk medyczno-biologicznych. Badania takie są już

prowadzone w innych krajach, a ich wyniki pozwalają podejmować współpracę z projektantami architektury. Mamy więc w pracy Pani Marty informacje na temat rozwoju idei projektowania wnętrz obiektów dla osób z symptomami autyzmu w Europie, jak i poza nią, charakterystykę i opis sposobów radzenia sobie projektantów z wieloaspektowością tej choroby. Ważne, że dobór omawianych przykładów jest za każdym razem połączony z możliwymi do zdobycia informacjami dotyczącymi realizacji założeń projektowych. Bardzo cenne są też rozbudowane komentarze Doktorantki świadczące o wnikliwej ocenie wskazywanych realizacji i koncepcji. Zbiór poddanych weryfikacji projektów wnętrz został zawężony do przestrzeni publicznych, takich jak przestrzenie komunikacyjne oraz części wspólne budynków edukacyjnych i mieszkaniowych. Dokonana analiza w tej części pracy doktorskiej kończy się tabelowym zestawieniem wybranych cech projektów. Zestawienie to służy do opracowania części praktycznej. Teoretyczną część pracy doktorskiej jako całość oceniam bardzo wysoko zarówno w sferze merytorycznej, jak i pod względem sposobu przekazania treści. Rozbudowana, w większości angielskojęzyczna bibliografia, wyjazdy badawcze czy wręcz osobiste kontakty składają się na pozytywny obraz całokształtu pracy doktorskiej. Samodzielny projekt graficzny służy pracy, która pozbawiona jest błędów językowych i edytorskich z wyjątkiem powtórzenia treści w tabeli na str. 52. W mojej subiektywnej ocenie mankament może stanowić jedynie brak bardziej krytycznego spojrzenia na wskazywane projekty pod kątem ich konsekwencji w realizacji założeń wynikających z charakterystyki grupy docelowej. Tak jak niejednoznaczny jest wymiar choroby, tak projektanci nie potrafią do końca zachować związku z założonymi celami swej pracy. Szczególnie jest to widoczne w odniesieniu do układów kompozycyjnych, kolorystyki czy detalu.

Rozprawa doktorska Część praktyczna-przewodnik

W podsumowaniu części teoretycznej Doktorantka deklaruje, że bliższa jest jej aktualna postawa cytowanego już Christophera N. Henrego, który uważa, że preferowane projektowanie neurotypowe, czyli wymagające od chorego

dostosowania się do środowiska powinno być uzupełniane o elementy „wspierające” jego funkcjonowanie w przestrzeni.

Część praktyczna-przewodnik jest we wstępie streszczeniem przekazu zawartego w teoretycznej części rozprawy doktorskiej. Wszystkie informacje przedstawione są w przejrzystej formie wspomaganej prostą czytelną grafiką w postaci znaków graficznych, tabel oraz autorskich ilustracji Pani Marty. Zgodnie z deklaracją Autorki mamy przykładowe rozwiązania projektowe odnoszące się do hipotetycznego obiektu użyteczności publicznej,

miejsca służącemu przebywaniu i terapii chorych na ASD. Podręcznik rozpoczynają wskazówki dotyczące lokalizacji i kształtu budowli, następnie wejścia i oświetlenia. Na kolejnych stronach przedstawiono propozycje dotyczące układów funkcjonalnych oraz rozwiązań plastyczno-materiałowych takich pomieszczeń, jak korytarze komunikacyjne, hole, przedsionki pomieszczeń dydaktycznych, kuchnie czy sale prowadzenia terapii zajęciowej. Wszystkie te rozwiązania są ilustrowane tak w postaci rzutów poziomych, jak i wizualizacji wnętrza oraz opatrzone autorskim komentarzem. Prezentowane koncepcje oceniam bardzo wysoko, udało się Autorce uniknąć konotacji z architekturą służby zdrowia, co było zamierzeniem.

Zaprojektowane wnętrza, mimo że zawierają wszystkie wynikające z badań i założeń pomysły służące wspomaganie chorych nadal są atrakcyjne w wymiarze plastycznym i użytkowym. Można by zaryzykować tezę, że taka właśnie dobrze zaprojektowana przestrzeń wystarczy, aby życie chorych na ASD było bardziej komfortowe. Co więcej, w rozwiązaniach Doktorantki detale będące ukłonami w stronę użytkowników nie mają wpływu na pozytywny odbiór architektury jako takiej. Katalog idei zaprezentowany w omawianej części pracy doktorskiej dowodzi głębokiej wiedzy Doktorantki dotyczącej zagadnienia, choć wskazuje również na trudności w konsekwentnym stosowaniu rozwiązań, szczególnie w próbach odpowiedzi na nadmiar lub niedobór wrażliwości sensorycznej u potencjalnych użytkowników przestrzeni.

Konkluzja

Praca doktorska Pani Marty Brennenstuhl-Bludnik w znaczący sposób ubogaca wiedzę dotyczącą rosnącego problemu społecznego, jakim jest autyzm. Głównym

walorem podnoszącym znaczenie pracy jest analityczne opisanie aktualnego stanu badań odnoszących się do projektowania dla chorych z ASD. Autorka z pewnością wykazała się umiejętnością samodzielnej pracy naukowej, którą wykonała z wielkim osobistym zaangażowaniem.

Niezaprzeczalną korzyścią wynikającą z powstania rozprawy doktorskiej jest to, że stanie się ona prawdopodobnie pierwszym w naszym kraju przewodnikiem projektowania architektury dla osób dotkniętych spektrum autyzmu. Przewodnik ten, oparty na najnowszych odkryciach naukowych, zarówno z dziedziny bio-medycyny jak i teorii projektowania, świadczy o umiejętnościach analitycznych oraz artystycznych Autorki. Rozprawa doktorska wypełnia wszystkie zagadnienia związane z tematem opracowania, przedstawiony w pracy doktorskiej materiał merytoryczny jest dowodem samodzielności oraz dojrzałości naukowej Kandydatki i odpowiada wymaganiom określonym w art. 13, ust.1 ustawy z dnia 14. 03. 2003.

Tym samym popieram wniosek do Rady Naukowej Uniwersytetu Artystycznego im. Magdaleny Abakanowicz w Poznaniu o nadanie Pani mgr Marcie Brennenstuhl-Bludnik stopnia doktora w dziedzinie sztuki w dyscyplinie sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki.